

O české politice ve východní Evropě: Nové úkoly během předsednictví v Radě EU i po něm

Pavel Havlíček, Pavlína Janebová

Funded by
the European Union

České fórum pro rozvojovou spolupráci
Czech Forum for Development Cooperation

This publication is funded by the European Union. Its contents are the sole responsibility of the project 'Towards an open, fair and sustainable Europe in the world – EU Presidency Project 2022-2023,' implemented by the French NGO platform for international solidarity (Coordination SUD), the Czech Forum for Development Cooperation (FoRS), the Swedish platform for civil society organisations (CONCORD Sweden), and the European Confederation of NGOs working on sustainable development and international cooperation (CONCORD) and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Obsah

Úvod	1
1. Současné výzvy ve východní Evropě.....	1
2. Perspektivy integrace východoevropských zemí do EU	5
3. Východiska a zájmy České republiky	7
4. Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc	9
Závěr a doporučení.....	11
Doporučení	13

Úvod

Prvního července 2022 převzala Česká republika předsednictví v Radě Evropské unie (EU). Stalo se tak v době značných geopolitických turbulencí v kontextu ruské války proti Ukrajině. Situace jako by navazovala na první polovinu roku 2009, kdy české předsednictví čelilo rostoucímu počtu krizí od eskalace ve vztazích mezi Ruskem a Ukrajinou v oblasti zemního plynu až po nesnadný (re)start politiky Východního partnerství, jejíž vůbec první summit se uskutečnil v Praze. Právě tato politika nastínila hlavní rysy spolupráce EU se šesti východoevropskými zeměmi, ze kterých jsou nyní některé mnohem blíže integraci s EU, než se ještě před několika měsíci dalo předpokládat.

Podíváme-li se na odkaz předchozího předsednictví, je jasné, že Češi stojí – pokud jde o budoucí vztahy bloku s východní Evropou – opět na rozcestí. To platí především pro vztahy s Ruskem, ale i Gruzii, Moldavskem a Ukrajinou, které už roky pomyslně klepou na evropské dveře. V čem se však současná situace od předchozího českého předsednictví liší, je fakt, že Kišiněv a Kyjev již stihly obdržet od členských států EU status kandidátské země. To je posunulo do nové kategorie evropské integrace a umožnilo rozvinout nový rozměr vztahů s oběma zeměmi. Oproti tomu Gruzii se podařilo konečně získat dlouho očekávané potvrzení jejich evropských aspirací a orientace na EU, jakkoli o dalších krocích a pokroku panují na straně EU i nezávislých pozorovatelů obavy.¹

Zcela nepředvídatelné a agresivní naopak zůstává Rusko. Kreml nejen že podkopává ukrajinskou státnost a pokračuje v narušování energetické bezpečnosti Evropy, ale každý den ničí životy Ukrajinců ve snaze zlikvidovat samotný ukrajinský národ. Důsledky války, které dopadají i na evropské země, zahrnují jak rostoucí míru inflace a vysoké ceny energií, tak náklady spojené s pomocí ukrajinským uprchlíkům. Dá se přitom usuzovat, že tato spirála problémů bude dále eskalovat v zimech měsíců. Proto musí EU reagovat a ČR jako předsednická země přispět k tomu, aby se současnou krizí podařilo co nejefektivněji překonat a předat vedení EU Švédsku s co nejhmatatelnějšími výsledky.

Cílem tohoto textu je identifikovat kroky, které by Evropská unie měla podniknout v aktuální situaci směrem k Ukrajině, Moldavsku a Gruzii, a dále východiska České republiky v tomto kontextu, a to během jejího šestiměsíčního předsednictví, ale i po jeho skončení.

1. Současné výzvy ve východní Evropě

Ruská válka proti Ukrajině, která se již stihla přesunout do svého šestého měsíce, ovlivnila na evropském kontinentu prakticky vše. Zničila především víru mnohých na Západě, že současné Rusko pod Putinovým vedením se kdy může stát standardním členem mezinárodního společenství a spolehlivým obchodním partnerem. Zlikvidovala již tak chladné vztahy mezi EU a Moskvou, která se opíraly – mimo jiné – o princip „selektivního angažmá“² jako jedné z pěti hlavních evropských zásad, která za současné situace již není aktuální.

Místo toho konflikt povzbudil většinu zemí EU, aby zajistily maximální podporu Ukrajině a její obraně, která neustále odolává ruským pokusům o zničení. Závažným dilematem se pro EU stala otázka, jak daleko zajít v potrestání Kremlu, a zcela přitom nepodkopat svou vlastní ekonomickou a energetickou situaci, jakkoli

¹ Michael Emerson. Building a new momentum for European integration of the Balkan and Eastern European states. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2021. <https://3dcftas.eu/ops/eds/building-a-new-momentum-for-european-integration-of-the-balkan-and-eastern-european-associated-states>.

² EU-Russia relations: Commission and High Representative propose the way forward. Brusel: Evropská komise, 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3010.

pokračující agresí Rusko tento evropský postoj stále posouvá ve svůj neprospěch. Nakonec ruská válka proti Ukrajině opět otevřela debatu o tom, jakými prostředky a kapacitami je z Evropy opět možné vytvořit bezpečný, stabilní a globálně udržitelný kontinent.

Ruská agrese v konečném důsledku povzbudila EU, aby – v do té doby obtížně představitelném politickém kroku – uznala dlouhodobé aspirace Ukrajiny, Moldavska a Gruzie vydat se cestou další evropské integrace. To mění dosavadní dynamiku ve vztazích těchto států s EU a přivádí Kišinev a Kyjev do nové kapitoly politiky rozšiřování. Oba státy by v přístupových rozhovorech mohly dokonce předběhnout několik zemí západního Balkánu, pokud budou ve svém snažení dostatečně efektivní a ambiciózní. Z evropského pohledu závěry posledního formálního o zasedání Evropské rady znovu otevřely starší debatu o konceptu tzv. „širší Evropy“ (Wider Europe) a také o tom, jak jsou myšlenky o geopolitickém chápání Evropy kompatibilní se současnými politikami Východního partnerství a rozšiřování.

Mezi těmito mnoha výzvami se nachází i některé budoucí příležitosti, které ve výsledku ovlivní podobu nové geopolitické reality na evropském kontinentu. Válka na Ukrajině by mohla přivést dlouho rozdělené evropské členské státy k novému konsenzu ve vztazích s Ruskem v podobě zmrazení oficiálních vztahů s Moskvou a rovněž v podpoře staršího konceptu energetické unie, která by nebyla závislá na ruských energetických zdrojích. To se stalo zvláštní výzvou v souvislosti s úvahami o zachování plynovodu Nord Stream 1, jehož kapacitu Kreml postupně snižoval. Definitivní konec evropské debatě o projektu Nord Stream (1 a 2) udělala sabotáž, která obě dvě plynová potrubí definitivně vyřadila z provozu. Kritika Kremlu koneckonců již předtím dospěla k významnému snížení dodávek ruského plynu pro některé státy, zatímco jiné – včetně Polska, Bulharska a Nizozemska – byly s ohledem na svůj silný postoj vůči ruské agresi zcela odříznuty.

Migrace a příchod uprchlíků z Ukrajiny stejně jako ekologické problémy související s ruskou válkou proti Ukrajině budou vyžadovat, aby členské státy EU dosáhly širšího konsenzu o budoucích opatřeních a pozici vůči válce, ale také o budoucí rekonstrukci Ukrajiny. Tato témata a krize hrají a budou hrát klíčovou roli i během zbylých měsíců českého předsednictví v Radě EU. První neformální zasedání různých tematických formátů Rady EU jasně ukázala, že mezi evropskými zeměmi existuje vůle více se koordinovat a spolupracovat s partnery z Ukrajiny, Moldavska a do určité míry i Gruzie s cílem posunu u v překonávání společných výzev, které jejich postupné přibližování k EU přináší.

Je politickou otázkou, zda ještě existuje prostor, kam může EU svá sankční opatření vůči Rusku posunovat, aby tak posílila svůj postoj vůči agresi Kremlu. S prodlužujícím se konfliktem lze očekávat klesající společenskou ochotu k zachování komplexních sankcí vůči Ruské federaci, ale také k poskytování finanční a vojenské podpory Ukrajině, a tedy rostoucí tlak na urychlené vyjednání míru a zastavení bojů. Podmínky pro mír se z pohledu EU mohou stát kontroverzním tématem, které unii tváří v tvář jejím největším geopolitickým rivalům (Rusku, i Číně) oslabí. Pokud jde o poválečnou rekonstrukci Ukrajiny, lze u jednotlivých unijních států očekávat různou míru úsilí o jejich vlastní zapojení, ale také odlišná očekávání od konečného cíle celé poválečné transformace, což může dále vést ke vzniku rozporů.

1.1. Budoucnost evropského přístupu vůči východní Evropě

Jednou ze hlavních otázek právě probíhajícího českého předsednictví je budoucí nastavení východní politiky EU. Zatímco Východní partnerství představuje dědictví polsko-švédské spolupráce, která vyvrcholila během předchozího českého předsednictví v květnu 2009, o třináct let později se objevilo mnoho hlasů, které tuto politiku prohlašovaly za mrtvou nebo již nadále nerelevantní pro evropské zapojení

v regionu východní Evropy. Výzvy v tomto kontextu přitom zahrnují více než pouze ruskou agresi proti Ukrajině, jakkoli ona sama hraje v současné krizi zásadní roli.

Mezi další problémy patří Bělorusko s pozastavenou činností této politiky v důsledku represivního počínání diktátora Lukašenka, neustále aktuální válka o Náhorní Karabach či právě nově získaný status kandidátské země ze strany Moldavska a Ukrajiny, které Východní partnerství dále fragmentují a činí z něj politicky obtížně uchopitelný nástroj na realizaci evropských zájmů v regionu. Všechny tyto faktory vyvíjí další tlak na již tak politicky ohrožený formát, který najednou ztratil mnoho svých tradičních spojenců a podporovatelů. K oslabení důrazu na regionální přístup EU k východní Evropě došlo po zahájení ruské agrese také ze strany ČR.

S blížícím se zasedáním Evropské rady 23. a 24. června 2022 se však ukázalo, že většina členů a evropských institucí ustoupí ze svých předchozích radikálních pozic a namísto toho začne hledat kompromisní postoj a nové příležitosti v podmínkách stávajícího rámce spolupráce. Nedošlo tedy k úplnému odsunutí Východního partnerství do pozadí, naopak je snaha navázat na to, že během více než deseti let fungování přinášelo některé konkrétní benefity pro jednotlivé země, ale především jejich občany.³ Podle mnoha hlasů z Bruselu bylo součástí tohoto kompromisu o novém přístupu k východní Evropě i udělení statusu kandidátské země Ukrajině a Moldavsku, když se do závěrů Rady dostaly jak myšlenka „širší Evropy“, tak odkaz na Evropské politické společenství.

Pro české předsednictví to přináší výzvu ve zprostředkování debaty mezi přáteli Východního partnerství a některými tradičně spíše vlažnými členy EU, kteří by se smířili i s oslabením východní politiky a/nebo zmrazením budoucího rozšiřování. Zásadní bude vyjít vstříc jak Evropskému politickému společenství, tak politice Východního partnerství a najít pro oba koncepty jasně vymezené místo a přidanou hodnotu pro evropské partnery. Oba by přitom měly zůstat kompatibilní a vzájemně se posilovat. Je jasné, že společenství bude více (geo)politickou a normativní záležitostí v oblasti vysoké politiky a Východní partnerství naopak praktickým přístupem k plnění konkrétních úkolů, které vychází z již tradiční spolupráce, přímých kontaktů mezi EU a východními partnery (i jimi navzájem), pravidelných regionálních summitů či zapojení státních i nestátních aktérů na různých úrovních.

Oba formáty mají společné to, že mohou pomoci hlavnímu cíli, tedy bližší spolupráci a integraci zainteresovaných zemí do evropských struktur, a to ne v dlouhodobém horizontu, jako je tomu v případě politiky rozšiřování, ale v reálně daleko kratším čase. To je zásadní prioritou vzhledem ke konkrétním přínosům spolupráce, které musí občané jednotlivých zemí v zájmu udržení stabilní podpory integrace do EU pocítovat co nejdříve. Tím spíše, vezmeme-li v potaz současné bezpečnostní a politické výzvy, kterým čelí společnost nejen ve východní Evropě, ale v celém evropském sousedství. Východní partnerství hraje zcela jistě důležitou roli, zejména pokud jde o komplexní přístup EU k východní Evropě vycházející ze silné tradice víceúrovňové spolupráce, ale také regionálně chápaného evropského přístupu k regionu. Zároveň je nutné lépe vybalancovat jeho multilaterální a bilaterální aspekty Východního partnerství tak, aby zahrnuly ambicióznější Ukrajinu a Moldavsko a byly dostatečně zajímavé, ale zároveň neodvrhly přešlapující Arménii či dlouhodobě problematický Ázerbájdžán. Nastavování multilaterální a bilaterální úrovně spolupráce, která se za současné situace nutně vychýlí více ve prospěch té druhé, bude muset projít dalším procesem revize, aby lépe odrážely novou realitu v regionu a postoje jednotlivých členů iniciativy, ale také dalších

³ Pavel Havlíček. 10 Years of Eastern Partnership: From Prague to Brussels and How to Proceed? Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), 2019.
<https://www.amo.cz/en/agenda-for-czech-foreign-policy/10-years-of-eastern-partnership-from-prague-to-brussels-and-how-to-proceed-2/>.

zainteresovaných aktérů, včetně například běloruské opozice. Dveře by přitom po celou dobu měly zůstat otevřené i pro Gruzii.

Pro tři asociované země to, byť v různé míře, znamená, že nutně prohloubí a zintenzivní své vztahy s EU. Trend nastavený českým předsednictvím v podobě přizvání nejbližších spojenců na zasedání evropských ministrů, by se měl udržet nejen z hlediska významu pro překonávání společných výzev, ale také s ohledem na potřebnou „socializaci“ zemí s jejich evropskými partnery v rámci evropských mechanismů. Konkrétním příkladem bylo například přizvání Tria zahraničních ministrů na neformální zasedání tzv. gymnich do Prahy, kde se zúčastnili části programu. Evropský parlament v této souvislosti ve své dřívější rezoluci o budoucnosti Východního partnerství rovněž vyzval k zapojení států Tria do tzv. komitologie a dalších vnitřních procesů EU.

Z pohledu zbývajících tří zemí se jedná o jinou úroveň vztahu, protože bilaterální politický rozměr vyjednávání je v jejich případech krajně nesnadný, až nemožný, případně se omezující na dílčí oblasti jako energetický dialog s Ázerbájdžánem. V této souvislosti je nicméně významné, aby evropský přístup vůči východní Evropě zůstal nejen komplexní, ale také silně normativní. To je podstatné pro dosahování tradičních evropských cílů, které zahrnují nejen stabilitu a bezpečnost, ale také prosperitu, která je nutně spojena se razantní transformací regionu na mnoha úrovních, včetně politického a ekonomického systému. To platí rovněž pro zapojení prvků udržitelnosti do budoucího evropského přemýšlení o budoucnosti Ukrajiny a celého regionu východní Evropy, které musí vycházet z pro EU vlastního normativního uspořádání věcí budoucích, viz například s odkazem na postupný odklon od ruských energetických zdrojů, ale také zelenou a digitální transformaci. Další demokratizace východní Evropy by přitom měla zůstat v jádru evropského přístupu a spolupráce s občanskou společností a dalšími proreformními aktéry nedílnou součástí evropského přístupu k regionu. Například v případě Běloruska by tedy měla EU více investovat do spolupráce se zástupci občanské společnosti, proreformně nastaveným byznysem, ale také politickou opozicí představovanou strukturami vedenými Světlanou Cichanouskou.

V každém případě bude nezbytné pečlivě vysvětlovat přidanou hodnotu multilaterálního rámce evropské východní politiky, protože je dnes nejzpochybňovanějším a nejpodceňovanějším prvkem spolupráce, která v současné době prochází rozsáhlým procesem revize. Ta spočívá právě v komplexním přístupu uplatňovaném v politice Východního partnerství, zavedeném institucionálním rámci či práci na mnoha úrovních od parlamentů a samospráv až po občanskou společnost a mládež. Multilaterální partnerství nabízí také celou řadu příležitostí pro socializaci, výměnu zkušeností a osvědčených postupů, ale i identifikaci nových řešení na různých úrovních rozhodování. Je jasné, že země tzv. „asociovaného tria“ mají mnoho společných problémů i výzev, které lze nejlépe řešit úzkou spoluprací v rámci regionu, ale i s EU.

V politice rozšiřování je naopak naprosto nezbytné přehodnotit současný přístup, protože se v posledních letech pokrok ve vyjednávání s jednotlivými zeměmi skoro úplně zastavil a nemotivoval jednotlivé aktéry k provádění reforem. Na druhé straně jednotlivé evropské členské státy v minulosti mnohdy raději hájily status quo, a to i navzdory posilování vlivu Ruska a Číny v unijním sousedství, a rády využívaly svého postavení k uplatňování práva veta, jako tomu bylo v případě Bulharska či sousedního Řecka a Severní Makedonie. Zároveň je nutné uznat novou realitu, v níž došlo k obnovení aktivity východoevropských zemí a vložení nové energie do celého procesu, která pomohla v konečném důsledku odblokovat také přístupové rozhovory s Albánií a Severní Makedonií na začátku července tohoto roku. Pro nové kandidátské země je nezbytné uchovat cestu objektivního procesu postaveného na jasně měřitelných ukazatelích a vytvoření flexibilnějšího přístupu členských států EU jako prostředku překonání bariéry v dalším postupu těchto zemí blíže k EU. Po projevu

německého kancléře Olafa Scholze v Praze je navíc jasné, že se před dalším rozšířením Evropské unie musí důrazným způsobem proměnit také pořádky v samotné Unii, a to zejména s odkazem na její institucionální zakotvení, ale také politický proces rozhodování mezi 27+ státy.⁴

Nakonec, evropské (geo)politické společenství by mělo stát do určité míry odděleně od Východního partnerství a rovněž politiky rozšiřování. Ze své pozice by společenství a iniciativy v rámci něj měly ostatní politiky posílit a nabídnout nové zdroje a příležitosti ke spolupráci většímu počtu zemí nacházejících se v okolí EU. Ty mohou spočívat v řešení a vytváření společných postojů a aliancí na politické úrovni (viz například vůči ruské agresi proti Ukrajině nebo energetické bezpečnosti), konáním politických summitů, ale i prakticky orientovaných setkání k aktuálním otázkám relevantním pro celý kontinent. Mezi ty v současné době rozhodně spadá energetická soběstačnost, další ekonomický rozvoj a vypořádání se s následky války či zelená a digitální agenda a infrastrukturní propojenost evropského kontinentu, které tímto způsobem mohou získat na politické váze a investicích a mohou být navíc výhodné pro všechny státy v Evropě i mimo ni. Je však v zájmu Česka přispět k tomu, aby tyto kroky v konečném důsledku nevedly k omezení či úplnému nahrazení zbývajících dvou procesů a *de facto* vytvoření alternativy k oběma, ale naopak provázání všech iniciativ s konečnou perspektivou členství pro zainteresované země.

2. Perspektivy integrace východoevropských zemí do EU

Česká republika může v souvislosti se svým předsednictvím v Radě EU sehrát v budoucím nastavení evropského přístupu k východní Evropě zásadní roli. To se ukazuje nejen na diplomatické a politické úrovni, ale také z hlediska bližší integrace jednotlivých zemí do evropských struktur vycházejícího z červnového rozhodnutí Evropské rady.⁵ Navzdory tomu, že Evropská komise identifikuje celou řadu podmínek, za kterých může otevření přístupových rozhovorů vůbec začít, řada hodnocení již před ruskou agresi na Ukrajině ukazovala na pozitivní trend v klíčových oblastech vládnutí či hospodářství v asociovaných zemích a v jejich přibližování EU.⁶

V případě Ukrajiny přetrvávají nedostatky v oblasti nezávislosti justice a boje proti korupci, kde doposud nedošlo k dokončení potřebné reformy, a v oblasti právního státu. V kategorii kvality demokracie Ukrajina před válkou nevykazovala srovnatelnou úroveň se státy EU, trend byl ale jednoznačně pozitivní,⁷ což bude nezbytné udržet i v budoucnu navzdory vývoji v domácí politice i společnosti, kde dochází ke koncentraci moci v okolí prezidentské kanceláře Volodymyra Zelenského. Už před ruskou agresi a jejími destruktivními důsledky byla ukrajinská ekonomika daleko méně rozvinutá než ekonomiky jednotného trhu EU, a to v celé řadě aspektů. Poválečná rekonstrukce se proto musí zaměřit na jejich překonání. Dosažení koheze Ukrajiny se zbytkem Unie bude extrémně náročné na alokaci finančních prostředků

⁴ Olaf Scholz, „Europa ist unsere Zukunft – und diese Zukunft liegt in unseren Händen“ Die Bundesregierung, 29 srpna 2022, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/scholz-rede-prag-karls-uni-2079410>.

⁵ Conclusions of the European Council meeting (23 and 24 June 2022). Brusel: Generální sekretariát Rady Evropské unie, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf>.

⁶ Charting Performance in the Eastern Partnership: Democracy and Good Governance, Policy Convergence and Sustainable Development. Eastern Partnership Civil Society Forum, 2021. <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/EaP-Index-2021-briefer.pdf>.

⁷ „Freedom in the world 2022: Ukraine,” <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2022> „Democracy Index 2019: A year of democratic backsliding and popular protest,” <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2019/>.

ze strukturálních a investičních fondů (tj. vedle prostředků ZRS a humanitárního charakteru vyčleněných na bezprostřední pomoc, stabilizaci a rekonstrukci).

V naplňování tzv. Prohloubené a komplexní smlouvy o volném obchodu (DCFTA) mezi Ukrajinou a EU existují rezervy, zejména pokud jde o energetiku a ochranu životního prostředí, práva duševního vlastnictví či tzv. corporate governance státem vlastněných podniků. Problém zde představují nedostatečné legislativní a institucionální podmínky.⁸ Výzvou pro integraci Ukrajiny do EU bude navazující redefinice rámce pro politiku sousedství, včetně role platformy Evropského politického společenství, nutná adaptace institucionálního fungování společné zahraniční a bezpečnostní politiky tak, aby bylo adekvátní pro rozšířenou EU, a v neposlední řadě adaptace na fundamentálně odlišný bezpečnostní kontext v sousedství Unie. Je nicméně zřejmé, že přijetí Ukrajiny Unii v bezpečnostní dimenzi potenciálně posílí, vzhledem k velikosti a zkušenostem ozbrojených sil, v případě, že Ukrajina bude schopna dovést válku do vítězného konce.

Klíčovým sektorem ukrajinské ekonomiky je zemědělství. Zemědělská produkce představovala před únorem 2022 významnou část ukrajinského vývozu do Evropské unie.⁹ Jako takové by zemědělství Ukrajiny a jeho začlenění do jednotného trhu mohlo znamenat problém pro společnou zemědělskou politiku, jelikož Ukrajina by se při zachování stávajícího systému rozdělování finančních prostředků zařadila mezi jejich největší příjemce. Prostředky ze SZP by dále zvýšily konkurenceschopnost ukrajinské zemědělské produkce a tedy přispěly k potenciálnímu znevýhodnění producentů ve stávajících členských zemích. Na druhou stranu by síla ukrajinského zemědělského sektoru přispěla k potravinové soběstačnosti EU.

Moldavsko se, obdobně jako Ukrajina, potýká ve srovnání s členskými zeměmi EU s nedostatky v oblasti demokracie a právního státu. Jde především o korupci a klientelismus ve vládním sektoru a státem ovládaných podnicích či omezenou nezávislost justice a médií, které stále vykazují vysokou přítomnost starých, často kompromitovaných struktur.¹⁰ Moldavsko podle výše HDP patří mezi nejchudší ekonomiky Evropy. To přináší značnou náročnost dosažení koheze s ekonomikami stávajících členských států prostřednictvím strukturálních a investičních fondů. Socioekonomická situace se navíc s výrazným přispěním ruského tlaku a Ruskou federací vyvolané války proti Ukrajině dále zhoršuje, což narušuje sociální dialog a zvýrazňuje nerovnosti ve společnosti.

Z bezpečnostního hlediska je pro Moldavsko rozhodujícím aspektem separatistický region Podněstří a s ním spojená přítomnost ruských vojáků na oficiálně moldavském území. Rusko může uplatňovat svůj vliv na politiku Moldavska, především v otázce energetiky. Závislost Moldavska na Rusku, pokud jde o energetické suroviny (zemní plyn, ropa), je zásadní a Ruská federace tohoto čím dál tím více využívá např. k manipulaci cenami. Ruské státní společnosti navíc přímo kontrolují část moldavské energetické infrastruktury a rozvodné sítě. Ruský vliv se v zemi projevuje i prostřednictvím pravoslavné církve a proruských médií či na Rusko orientovaných politických kruhů, zejména z okolí bývalého prezidenta Igora Dodona. Navzdory jasné prozápadnímu směřování Moldavska pod vedením současné politické reprezentace je v ústavě země nadále zakotvena neutralita, která může mít

⁸ Guillaume Van der Loo, Peter Van Elsuwege. The EU-Ukraine Association Agreement after Ukraine's EU membership application: Still fit for purpose. Brusel: European Policy Centre, 2022, https://www.epc.eu/content/PDF/2022/Ukraine_DP.pdf.

⁹ Giulio Sabbati, Claudia Vinci. Russia's war on Ukraine: EU-Ukraine trade in agri-food products. European Parliamentary Research Service, 2022, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729322/EPRS_ATA\(2022\)729322_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729322/EPRS_ATA(2022)729322_EN.pdf).

¹⁰ Republic of Moldova - Opinion on the amendments of 24 August 2021 to the law on the prosecution service. Štrasburk: Benátská komise, 2021, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)047-e), „Reporters without borders index 2022: Moldova,” <https://rsf.org/en/moldova>.

vliv na její rozhodování v některých mezinárodněpolitických otázkách. Přes pokroky v této oblasti, např. členství v Energy Community od roku 2010, napojení do oběhové sítě EU 24. února 2022 či nově posílené energetické propojení s Rumunskem zůstává energetika v případě Moldavska problematickou oblastí s dopadem na stabilitu celé země.

Zemědělský sektor je v rámci moldavské ekonomiky a vývozu klíčový, podobně jako v případě Ukrajiny. Jeho absolutní velikost nebude ale pro vnitřní trh a společnou zemědělskou politiku představovat takovou výzvu jako v případě Ukrajiny. Proto se zdá logické, že se evropské instituce a členské státy právě tento segment moldavského vývozu do EU na začátku nové fáze ruské války proti Ukrajině rozhodly dále liberalizovat a snížit mu tak překážky. Mezi problémy moldavského zemědělského exportu na jednotný trh patří nízká diverzita produktů, převažující nízká přidaná hodnota hlavních produktů nebo např. obtížné naplňování vysokých unijních standardů na výrobky živočišného původu.

Ačkoli Gruzii prozatím nebyl udělen kandidátský status, byla jí ze strany politických lídrů EU přiznána evropská perspektiva. Na rozdíl od Ukrajiny a Moldavska zde trend v oblasti kvality demokracie a právního státu nevykazuje zlepšení, a to i přes přetrvávající prozápadní orientaci více než 70 % gruzínské společnosti. Země se navíc vyznačuje vysokou mírou chudoby a velkými ekonomickými rozdíly mezi regiony. Nositelem tohoto stavu je především aktuální politická reprezentace země, dominovaná stranou Gruzínský sen. Zvrácení tohoto trendu a zlepšení v oblasti nezávislosti justice a médií a demokratických procesů je nutnou podmínkou pro formální posunutí Gruzie mezi kandidátské státy. Na druhou stranu, prozápadní orientace gruzínské společnosti je třeba ze strany EU využít a reformy v nutných oblastech podpořit. Na technické úrovni je navíc Gruzie velmi pokročilá v přejímání unijního *acquis*. V oblasti energetiky je problémem zejména její nízká efektivita.

3. Východiska a zájmy České republiky

Pro EU a Českou republiku je důležité co nejdříve identifikovat a realizovat kroky směrem k členství Ukrajiny a Moldavska v Unii a přiblížení Gruzie, a v delším horizontu i Arménie, Evropské unii. Za klíčové lze v geopolitickém kontextu evropského sousedství považovat bezpečnostní hledisko. Je třeba, aby EU tvářila v tvář nepokrytě agresivnímu Rusku v regionu budovala pozici silného aktéra a snažila se aktivně zamezovat posilování ruského vlivu.

Je zřejmé, že nejen poválečná obnova Ukrajiny, ale i finanční nároky na poskytování předvstupní pomoci Moldavsku a finální zařazení obou států k příjemcům unijních prostředků na politiku soudržnosti budou klást vysoké nároky na rozpočet EU. Otevření jednotného trhu pro volný pohyb pracovních sil z nových států se může setkat s odporem části veřejnosti, zejména v kontextu předvídané nepříznivé ekonomické situace. Lze očekávat tlak na přijetí přechodných období. Zkušenost s integrací zemí, které se staly členy EU v roce 2004 a 2007, ale ukazuje, že vliv otevření pracovních trhů v EU15 pro pracovní síly z nových států byl neutrální nebo pozitivní, pokud jde o HDP, HDP per capita či míru zaměstnanosti. Pozitivní může být i vliv na sociální systémy přijímajících zemí.¹¹ Z rozšíření volného trhu budou moci těžit české podnikatelské subjekty (viz níže).

S ohledem na tradičně silný přístup k východní Evropě si české předsednictví v Radě EU vybralo Východní partnerství jako jednu ze svých zahraničněpolitických priorit. To souvisí jak s českými východisky v oblasti

¹¹ Martin Kahanec, „Labour market impacts of post-enlargement migration on hosts and stayers in EU labour markets,“ SAGE journals, 27. červenec 2015, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1024258915586127>.

zahraniční politiky, tak českými zájmy v regionu střední a východní Evropy, ve které se Česko snaží hrát významnější roli a nabídnout svou expertizu a know-how pro transformaci v bezpečnější, stabilnější a více prosperující region, jakkoli to v krátkodobém horizontu působí nedosažitelně.

Série letních akcí zapojujících východní partnery do evropských diskuzí vyvrcholila na samém konci srpna a začátku září „gymnichem“ ministrů zahraničí a pokračovala sérií debat během tzv. Fóra pro Ukrajinu na mezinárodní konferenci Forum 2000.¹² Podzimní měsíce byly Východnímu partnerství rovněž věnovány, například během Podnikatelského fóra Východního partnerství či inauguračního summitu Evropského politického společenství (EPC) 6. října 2022, který nabídl další příležitost východní partnery zapojit. EPC přitom umožnila rozšířit debatu o ruské válce proti Ukrajině a jejích následcích i mimo Evropskou unii a zároveň dala příležitost neformální výměně mezi evropskými lídry, včetně právě těch z východní Evropy. Zde přinesl summit pravděpodobně nejvýraznější výsledky.¹³ Kromě toho mají Češi v plánu ukázat evropskou podporu vzniku demokratického Běloruska a ochotu hledat nové způsoby spolupráce s běloruskou opozicí a občanskou společností v regionu či pokračovat v práci s médii a na společenské odolnosti, které se česká diplomacie také dlouhodobě věnuje.

První signály vyslané partnerům uspořádáním Konference mládeže Východního partnerství a pozváním Ukrajiny, Moldavska a v některých případech i Gruzie k neformálním setkáním v několika různých rotacích ministrů EU ukazují na slibný trend do nadcházejících měsíců.¹⁴ To platí zejména, ale nikoliv výlučně pro ty státy, které jsou již dnes ochotny blíže spolupracovat s EU.

Zároveň bude nezbytné toto tempo udržet a pokračovat v prioritizování východoevropské agendy i během klíčových podzimních měsíců. Pro EU bude tento čas představovat období krize spojené s otázkami energetiky, rostoucí inflace či potenciální další eskalace ze strany Ruské federace či kulminující migrace související s humanitární situací na samotné Ukrajině. Tyto tlaky zahrnují i celkovou socioekonomickou situaci a dlouhodobou péči o ukrajinské uprchlíky, která musí z českého i evropského pohledu pokračovat.

Jakkoli nadcházející plány českého předsednictví na papíře vypadají v otázce východní politiky ambiciózně, stále existuje mnoho neznámých, včetně rozsahu ruské války proti Ukrajině či jejích dopadů na západní společnosti. Nový vývoj na válečné půdě může ohrozit nejen Ukrajinu, ale i sousední Moldavsko. Bělorusko je již dnes *de facto* okupovanou zemí s přítomností ruských vojáků na svém území, což může eskalovat i v případě Gruzie a jejích okupovaných území na severu a západě země.

EU proto potřebuje najít a udržet jednotu a dostatečně silnou politickou vůli reagovat na tuto krizi a ve spolupráci s místními partnery zvýšit jejich odolnost vůči ruskému tlaku. Role českého a navazujícího švédského předsednictví v Radě EU je v tomto ohledu stěžejní.

¹² „Neformální zasedání ministrů zahraničních věcí – Gymnich, 31. srpna 2022,” <https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/fac/2022/08/31/>, „Fórum pro Ukrajinu,” <https://czech-presidency.consilium.europa.eu/cs/akce/forum-pro-ukrajinu/>.

¹³ Pavel Havlíček, „Chřadnoucí Rusko ztrácí vliv na jižním Kavkaze. Evropa může zaplnit mocenské vakuum,” 16. října 2022, <https://www.e15.cz/zahranicni/chradnouci-rusko-ztraci-vliv-na-jiznim-kavkaze-evropa-muze-zaplnit-mocenske-vakuum-1393956>.

¹⁴ „Informal meeting of Foreign Affairs Ministers (Gymnich): Press Remarks by High Representative Josep Borrell,” https://www.eeas.europa.eu/eeas/informal-meeting-foreign-affairs-ministers-gymnich-press-remarks-high-representative-josep_en.

4. Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc

Česká republika se ve všech třech zemích tzv. Asociovaného tria angažuje mimo jiné prostřednictvím své rozvojové a humanitární politiky. Moldavsko a Gruzie patří mezi tzv. prioritní země s programem rozvojové spolupráce na období 2018–2023. Na rozdíl od nich bude Ukrajina, která se prozatím řadila mezi specifické prioritní země, v důsledku probíhající ruské agrese vyžadovat obrovské prostředky na proces krátkodobé i dlouhodobé poválečné obnovy.

Obrázek 1: Dvoustranná ZRS ČR v roce 2021

Země	Čerpaná částka
Etiopie	65,3 mil. Kč
Moldavsko	58,8 mil. Kč
Bosna a Hercegovina	54,1 mil. Kč
Gruzie	48,6 mil. Kč
Zambie	37,6 mil. Kč
Kambodža	12,9 mil. Kč

Zdroj: MZV¹⁵

Na aktivity ZRS a humanitární pomoc na Ukrajině bylo v letech 2014–2021 alokováno celkově 355 mil. Kč, předpokládaná částka alokována v roce 2022 na humanitární a rozvojovou pomoc v gesci MZV dosáhne 364 mil. Kč, celkově, včetně poskytování prostředků ze SSHR a aktivit MV (MEDEVAC, Pomoc na místě), pak zhruba 1 mld. Kč.. Mezi aktivity naléhavé pomoci Ukrajině spadá i podpora humanitárních a stabilizačních aktivit v Moldavsku, kam dosud letos z výše uvedené částky směřovalo 20 mil. Kč formou vázaných peněžních darů.

V případě Ukrajiny je třeba se v krátkodobém výhledu soustředit na humanitární pomoc, stabilizaci a postkonfliktní rekonstrukci. Zároveň s tím a následně i ve středně- a dlouhodobém výhledu pak bude třeba podporovat úsilí země o transformaci a modernizaci v hlavních oblastech vládnutí a přibližování standardům EU potřebným pro hlubší integraci Ukrajiny do evropských struktur. Přitom je nutné i s ohledem na budoucí členství Ukrajiny v EU, resp. jasně deklarovaný politický zájem ČR na něm, identifikovat příležitosti pro český export a kontakty českého a ukrajinského byznysu.

Vládou 12. 10. 2022 schválený „Program humanitární, stabilizační, rekonstrukční a hospodářské asistence Ukrajině v letech 2023–2025“ všechny tyto dimenze zohledňuje. Na humanitární, stabilizační a rekonstrukční asistenci Ukrajině má v daném období proudit z ČR 500 mil. Kč ročně, přičemž o tyto prostředky se podělí primárně MZV a MV. Aktivity mají navazovat na rozvojovou spolupráci realizovanou v minulosti. Částka zahrnuje také 85 mil. Kč ročně ve správě MPO, které má být koordinátorem části programu týkající se zapojení českých podnikatelských

¹⁵ Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc ČR v roce 2021. MZV ČR, 2021, https://www.mzv.cz/public/ac/64/7b/4689929_2876313_Prehled_rozvojove_spoluprace_a_humanitarni_pomoci_CR_2021.pdf.

subjektů do rekonstrukce země a rozvoj „oboustranně výhodných obchodních vztahů“ mezi zeměmi, navazující na dosavadní spolupráci v této oblasti, která probíhá od podepsání. V souvislosti s tím MPO spustilo rovněž tzv. Business klub Ukrajina, který od počátku vzbuzuje značný zájem českých subjektů.¹⁶ Dohody o hospodářské, průmyslové a vědeckotechnické spolupráci v roce 2004, resp. ustavení bilaterální Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědecko-technickou spolupráci v roce 2007. Stěžejní bude, aby tento vládní návrh v rámci rozpočtového řízení a v současné době široce skloňovaných finančních úspor hladce prošel také parlamentem a nedošlo ke snižování původních ambicí v této oblasti.

Návrh programu identifikuje potřebu budovat spolupráci v synergii s ukrajinským národním plánem obnovy představeným v červenci 2022 na mezinárodní konferenci v Luganu.¹⁷ To bude přitom klíčové pro efektivní prosazování českých, evropských i širších západních priorit na Ukrajině, které musí vycházet jak z ukrajinských bezprostředních humanitárních potřeb, tak dlouhodobých závazků a snahy o bližší integraci Ukrajiny do evropských struktur. Z toho důvodu bude rozhodující, aby se dlouhodobý plán obnovy řídil kritérii udržitelnosti, sociálního smíru, ale také digitální transformace a vycházel z jasně stanovených norem a pravidel, včetně těch spojených s vládou práva, systému brzd a protivah a demokratické kontroly zahrnující také aktéry neziskového sektoru, médií a proreformních kruhů v zemi.

Z pohledu české vlády je tedy žádoucí vytvořit efektivní rámec spolupráce, do kterého budou transparentně zapojeni všichni relevantní aktéři, včetně byznysu, ale také neziskového sektoru a na Ukrajině dlouho působících aktérů. Bude podstatné balancovat české přemýšlení o obnově Ukrajiny jak z hlediska krátkodobých cílů do konce roku, zejména v souvislosti s topnou sezónou, tak s ohledem na dlouhodobý výhled, ve kterém může Česko sehrát pozitivní roli. To se týká o regionálního přístupu a navrhovaného zaměření na Dněpropetrovskou oblast¹⁸ i celkového přístupu k obnově ukrajinského hospodářství, infrastruktury a společenské odolnosti. Dněpropetrovská oblast je pro ČR zajímavá dlouhodobou českou přítomností v regionu, a podobným charakterem ekonomiky založené na průmyslové výrobě, ale i z hlediska některých více politicky relevantních faktorů. Kombinace tematického a regionálního zacílení české pomoci je přitom zásadní pro prosazení českých a evropských představ o poválečné Ukrajině, ale také pro ekonomické příležitosti pro české firmy. Za tímto účelem bude třeba využít celé palety nástrojů, včetně ZRS, speciálně navýšené humanitární podpory a dalších instrumentů v gesci MZV, MPO a dalších resortních ministerstev, které je potřebné náležitě sladit se společným evropským přístupem k věci.

Avšak bez dostatečného vstupu z ukrajinské strany nebude ani toto snažení po skončení bojů stačit, protože bude postrádat dostatečně silný místní „ownership“ ze strany ukrajinských orgánů a společností, což může celý proces podkopat. Výslovnou chybou by bylo dostatečně nevyužít kapacit a místního know-how neziskového sektoru, který má nejen dobrý přehled o situaci a potřebách na místě, ale může také hrát roli implementátora či kontrolora oficiálních procesů, které by při přílišné koncentraci moci a finančních prostředků u centrální vlády mohly být zatíženy tradicí korupce a nepotismu. Nutnost budovat stabilní partnerství s místními partnery a dlouhodobě jich využívat se týká nejen obnovy Ukrajiny, nýbrž definice i realizace rozvojových aktivit ve všech zmíněných zemích.

¹⁶ „Business Klub Ukrajina,” <https://www.businessklubukrajina.cz/>.

¹⁷ Ukraine's National Recovery Plan. National Recovery Council, 2022, https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25bf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf.

¹⁸ Dněpropetrovská oblast správně odpovídá českým finančním možnostem, ale také české transformační zkušenosti a charakteru ekonomiky, který je stále významně propojen s průmyslovým sektorem.

Programy rozvojové spolupráce ČR s Moldavskem a Gruzii jsou mezi těmi, které nyní procházejí revizí a plánováním priorit pro období 2024–2030. Geopolitický význam a tím i kontext spolupráce s oběma zeměmi se v důsledku ruské agrese na Ukrajině výrazně změnil. Obě se staly zranitelnějšími, což zejména v případě Moldavska, které se musí vyrovnávat s příchodem statisíců ukrajinských uprchlíků, posiluje roli humanitární pomoci. Křehká je ovšem i situace v Gruzii, jež čelí pro změnu masovému úprku lidí z Ruska, byť zatím s nejasným bezpečnostním a humanitárním dopadem. Samozřejmě neklesly ani rozvojové potřeby těchto zemí. Programy spolupráce tedy budou muset tuto skutečnost zohledňovat a umožňovat dostatečnou flexibilitu, pokud jde o škálu podporovaných aktivit do budoucna. Podporu by si zasluhovala systémová řešení v sektorech, kde již čeští aktéři prokázali své know-how, jako jsou sociální oblast, zdravotnictví, zavádění mechanismů dobrého vládnutí, kde lze navázat na dosavadní úspěchy. Obecně by bylo vhodné usilovat o transparentní hledání komplexních přístupů, které by umožňovaly kombinovat potenciál veřejné sféry, neziskového sektoru a firem, s důrazem na zapojení místních partnerů (posílení prvku lokalizace pomoci). Aktivitami bude samozřejmě potřeba harmonizovat s přístupem Evropské komise, který se bude vyjma humanitární pomoci a rozvojové spolupráce zaměřovat i na pokrok v zavádění evropského *acquis*, zejména v případě Moldavska s jeho kandidátským statutem. Zohledněny by měly být i plány ostatních donorů s cílem dosažení synergie a identifikace takových prioritních oblastí pro zapojení ČR, kde lze přinést největší přidanou hodnotu.

Konkrétní priority a sub-priority je třeba dostatečně konkrétně definovat a přizpůsobit finančním prostředkům tak, aby bylo dosaženo jejich co nejefektivnějšího využití. V tomto ohledu je racionální soustředit se na oblasti, v nichž existuje prostor pro přenos expertízy, a tedy dosažení robustnějších výsledků za relativně méně peněz, spíše než např. přímé budování infrastruktury (byť takové zaměření může skýtat exportní příležitost pro české firmy). Pro jejich realizaci a následné vyhodnocení dosažení cílů je klíčové nastavit vhodné indikátory.

Horizontálně by měly být zohledněny aspekty klimatických politik s provazbou na EU Green Deal, posilování široce pojaté odolnosti společností cílových zemí či genderové rovnosti a inkluze. I pro ně je třeba definovat adekvátní indikátory.

Závěr a doporučení

Východní Evropu čekají v nadcházejících měsících a letech náročné časy spojené nejen s neustále pokračující ruskou agresí proti Ukrajině a dalším státům ve východní Evropě, ale rovněž poválečnou rekonstrukcí a výzvami spojenými s post-covidovou transformací společnosti, ekonomik a dosavadního fungování mezinárodního řádu.

Pro EU a Českou republiku právě předsedající Radě EU, to přináší celou řadu nových výzev, ale také příležitostí k posunutí východní agendy blíže do centra pozornosti v Bruselu. To souvisí s nutností provázat dřívější iniciativy, tj. zejména Východní partnerství, s nově získanými příležitostmi v podobě Evropského politického společenství a především procesu rozšiřování, který je nově relevantní hned pro dvě ze šesti zemí východní Evropy.

Česká republika má proto do konce roku unikátní příležitost formovat procesy, které jak Ukrajinu, tak Moldavsko a snad v blízké budoucnosti také Gruzii posunou blíže na cestě do Evropské unie. Ty se týkají jak revize Východního partnerství a vztahů s Ruskou federací, tak plánování nových příležitostí v Global Europe-NDICI a jejího propojení s globálními ambicemi Evropské unie v ovlivňování multilaterálního pořádku, ale rovněž svého nejbližšího okolí, které je postiženo celou řadou krizí a válečných konfliktů.

K tomu má ČR k dispozici celou řadu nástrojů, které by měla co nejefektivněji využívat nejen v bilaterální oblasti, ale také na mezinárodní scéně.

V následujících letech markantně vzroste význam Ukrajiny s ohledem na poválečnou rekonstrukci a mezinárodní plány její obnovy. Samostatnou kapitolou je potom proces přenastavování plánů spolupráce v rámci prioritního zaměření české ZRS, kam ve východní Evropě v současné chvíli spadají vyjma Bosny a Hercegoviny právě Gruzie a Moldavsko.

S ohledem na to by měla ČR o revizi svých strategických dokumentů a prostředků ZRS přemýšlet co nejaktivněji a využít příležitost nového elementárního konsenzu na úrovni EU k posílení své vlastní pozice v západním přístupu k regionu východní Evropy, který se společně se západním Balkánem stává ještě naléhavější než v minulosti.

Doporučení

Pro českou vládu na úrovni EU

- Česká diplomacie by se měla aktivně věnovat strategickému procesu revize politiky Východního partnerství a (nejen) během svého předsednictví v Radě EU nacházet konsenzus mezi členskými státy za účelem restartu východní politiky Evropské unie. Zvláštní pozornost by přitom měla udílet partnerství s nadcházejícím švédským předsednictvím stejně jako se skupinou podobně smýšlejících zemí, včetně Polska či Pobaltí a Rumunska, které se této agendě také aktivně věnují.

- České předsednictví by ve spolupráci se Švédskem mělo přijít s prvními návrhy na nastavení vztahů a synergií mezi Východním partnerstvím, Evropským politickým společenstvím a politikou rozšiřování. Zatímco členství v prvních dvou uskupeních by mohlo představovat mezikrok ke vstupu do EU (nikoli ho však zaručovat), Evropské politické společenství se nesmí stát náhradou za proces rozšiřování. Česko by zároveň mělo usilovat o revizi a nové nastavení procesu rozšiřování.

- Součástí restartu Východního partnerství by měla být změna nastavení jeho multilaterálního formátu, který již dnes svými kapacitami a obsahovým záběrem nedokáže reagovat na množství hrozeb v regionu východní Evropy. Na druhou stranu pouhé zrušení existujících pracovních skupin, panelů a vlajkových iniciativ a jejich nahrazení setkáním představitelů zemí Východního partnerství a EU je rovněž nedostatečné a ČR by na to měla upozorňovat.

- Ukrajina musí v českém i evropském přístupu do budoucna představovat středobod západního přemýšlení o regionu východní Evropy. Její vojenské vítězství, pro které musí Západ udělat maximum, musí být výchozím bodem pro budoucí poválečnou rekonstrukci země a její transformaci v budoucího členu evropského společenství, do čehož musí EU dostatečně investovat.

- V procesu obnovy Ukrajiny musí hrát klíčovou roli prvky digitální a zelené tranzice s cílem vytvoření budoucí udržitelné ekonomiky. Jakkoliv tedy musí EU a Západ jako celek udělat maximum pro okamžitou a humanitárně laděnou rekonstrukci, v delší perspektivě musí držet jak z hlediska energetiky, tak v celkovém přístupu k Ukrajině principy udržitelnosti v centru.

- V kontextu nového vztahu s třemi asociovanými zeměmi, ale i zbytkem regionu východní Evropy bude podstatné navrhnout, prodiskutovat a co nejdříve uvést v platnost také novou strategii vztahů s Ruskem. To platí jak na české vládní úrovni, tak ještě zásadněji na úrovni Evropské unie, kde musí dojít k lepšímu vzájemnému pochopení a nalezení dostatečně silného kompromisu mezi evropskými členskými státy v otázce budoucího přístupu k Rusku.

Pro českou zahraniční politiku vůči Ukrajině a východní Evropě

→ Česká vláda musí co nejdříve uvést do praxe nedávno schválený plán přispívat v letech 2023–2025 částkou 500 mil. Kč ročně na humanitární, stabilizační a rekonstrukční aktivity na Ukrajině.

→ České angažmá na Ukrajině, jež je potřeba dobře koordinovat na straně státu a české vlády, je také provázáno s prioritami Evropské unie a zejména Evropské komise, které budou ve spolupráci s evropskými a světovými finančními institucemi a mezinárodními partnery na Ukrajině investovat mnohonásobně vyšší finanční prostředky. Je nezbytné dbát na synerгии mezi úsilím ČR a ostatních unijních států.

→ Česká vláda má přitom vůči Ukrajině dobrou výchozí pozici a může politicky, diplomaticky a ekonomicky benefitovat z velmi blízkého vztahu s ukrajinskými protějšky. Ten by měl v konečném důsledku také pomoci nastavit budoucí partnerství a prosadit ČR jako jednoho z klíčových partnerů Ukrajiny v budoucnosti.

→ To by se mělo odrazit také v ekonomické spolupráci, podpoře rekonstrukce, ale také vojenské a bezpečnostní spolupráci, ze které by měly těžit i české firmy, zejména ty sdružené v tzv. Business klubu Ukrajina, který od června koordinuje Ministerstvo průmyslu a obchodu a eviduje nejzajímavější české společnosti a další hráče, kteří mohou Ukrajinu aktivně podporovat v navazování nových partnerství, investic, ale také jí dlouhodobě pomáhat s tranzicí ukrajinského hospodářství v moderní evropskou ekonomiku postavenou na principech udržitelnosti.

→ Je potřeba také vhodně uzpůsobit mechanismy humanitární pomoci a zahraniční rozvojové spolupráce. Významná bude v tomto ohledu nejen výše finančních prostředků a obsahové zaměření priorit jak na Ukrajině, tak v Moldavsku a Gruzii, ale taktéž reforma finančních nástrojů uzpůsobených k tomuto konání. Klíčové je, aby tyto mechanismy byly transparentní, postavené na principu partnerství a využívané co nejúčelněji, tj. zohledňovaly principy efektivnosti rozvoje.

→ V rámci přenastavování finanční podpory a budoucího finančního angažmá v regionu východní Evropy vzroste role České exportní banky a EGAP, což jsou však instituce pro-exportní. Pozornost je proto potřeba věnovat i roli Národní rozvojové banky, která zatím v oblasti rozvojové spolupráce etablovaná není, přičemž před ní stojí komplexnější a citlivější úkol než před ČEB a EGAP – umět podporovat výhradně aktivity, které prokazatelně směřují k naplnění udržitelných rozvojových cílů.

Nakonec nesmí česká zahraniční politika, a to i v evropském kontextu, zapomínat na význam veřejné diplomacie a pečlivé vysvětlování angažmá na mezinárodní půdě českých občanů. To je zásadní s ohledem na bližší integraci východoevropských států, což s sebou ponese určité finanční náklady, ale také s ohledem na krize a turbulence, které budou následky ruské války proti Ukrajině i nadále české společnosti přinášet. Bez této vysvětlovací funkce a veřejného angažmá může být český přístup ohrožen a stát se dlouhodobě neudržitelným.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Pavel Havlíček

Pavel Havlíček je analytikem AMO se zaměřením na východní Evropu, zejména Ukrajinu, Rusko a Východní partnerství. Profesně se zabývá také otázkami strategické komunikace a dezinformací, stejně jako demokratizace a podpory občanské společnosti. V září 2017 dokončil dvouleté studium mezinárodního magisterského programu Erasmus Mundus v oboru Russian, Central and East European Studies na University of Glasgow v kombinaci s Evropskými studii na Jagellonské univerzitě v polském Krakově.

pavel.havlicek@amo.cz

[@Pavel_Havlicek_](https://twitter.com/Pavel_Havlicek_)

Pavčina Janebová

Pavčina Janebová je v AMO ředitelkou pro výzkum. Odborně se zabývá českou zahraniční a evropskou politikou a vztahy mezi střeoevropskými státy. Je absolventkou magisterského oboru Evropská studia na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, kde pokračuje v doktorském studiu v oboru Mezinárodní vztahy a evropská politika.

pavlina.janebova@amo.cz

[@PavlinaJanebova](https://twitter.com/PavlinaJanebova)
